

Arja Juvonen ps ym.

Lakialoite laiksi työsopimuslain muuttamisesta

Eduskunnalle

Aloitteen tarkoituksena on antaa työntekijälle oikeus saada vapaata työstään omaishoitoa varten sekä oikeus jäädä määräajaksi pois työstä työntekijän perheenjäsenen tai muun hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa varten.

Lainsäädännössä (laki omaishoidon tuesta 937/2005) omaishoitajalla tarkoitetaan hoidettavan omaista tai muuta hoidettavalle läheistä henkilöä, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen. Omaishoitosopimuksella tarkoitetaan hoitajan ja hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan välisestä toimeksiantosopimusta omaishoidon järjestämisestä. Erityisen hoidon tarpeeseen annettava vapaa voi puolestaan olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun työntekijän perheenjäsen tai läheinen sairastuu äkillisesti ja vakavasti, joutuu sairaalahoitoon tai kyseessä on saattohoito.

Tarve omaishoitajille kasvaa jatkuvasti. Yhä useampi omainen toivoo voivansa toimia jossakin elämänsä vaiheessa omaishoitajana tai osallistua muutoin omaisen hoitoon. Palvelujen rakennetta pyritään myös muuttamaan niin, että ikääntyneiden, pitkäaikaissairaiden ja vammaisten hoitoa suunnataan tapahtuvaksi yhä enemmän kotiympäristössä ja että se olisi siellä mahdollista. Hallituksen kärkihankkeen omaishoidon ja perhehoidon kehittämisestä tavoitteena on ollut parantaa muun muassa omaishoitajien mahdollisuutta päästä terveystarkastuksiin ja saada ohjausta ja neuvontaa vaativassa omaishoitajan työssä.

Työsopimuslakiin (55/2001) vuonna 2011 lisätyn poissaoloa perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi koskevan säännöksen mukaan työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi jäädä määräajaksi hoitamaan perheenjäsentä tai muuta hänelle läheistä henkilöä. Tällöin työnantaja ja työntekijä sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä (työsopimuslain 7 a §). Säännös ei kuitenkaan toteudu riittävän tehokkaasti, koska sen olemassaoloa ei tiedosteta ja vaativaa omais- ja läheishoitotyötä tehdään usein työn ohessa. Nykyinen työsopimuslaki siis mahdollistaa poissaolon läheisen hoitamiseksi, mutta ei velvoita työnantajaa sellaista vapaata antamaan.

Tein vuonna 2016 peruspalveluministerille kirjallisen kysymyksen liittyen työsopimuslakiin omaishoitajuustilanteissa (KK 361/2016 vp). Kysyin, tulisiko lainsäädäntöä kehittää siten, että työntekijällä olisi aina oikeus saada vapaata omaisen sekä perheenjäsenen tai muun läheisen hoitoa varten. Vastauksessa sanottiin, että lain mahdollistamia joustoja käytetään vähän ja siitä pitäisi lisätä tiedottamista sekä työnantajille että työntekijöille. Vastauksessa sanottiin myös, että

Lakialoite LA 103/2018 vp

työssäkäynnillä on luonnollisesti myös taloudellinen merkitys, koska omaishoidon tuki on pääsääntöisesti niin pieni, että se ei vastaa palkkatuloa.

Omaishoitajien ja perheenjäsentään tai läheistään tilapäisesti hoitavien aseman parantaminen nykyistä paremmaksi on tarkoituksenmukaista. Työssäkäynnin ja hoivan yhdistäminen on usein haasteellista, ja monet joutuvat tekemään työhön liittyviä myönnytyksiä hoivavastuun takia, esimerkiksi lyhentämään työaikaa, kieltäytymään uusista tehtävistä tai työmatkoista. Lakialoitteen tarkoituksena on mahdollistaa työntekijän pääsy hoitamaan läheistään ja lisätä mahdollisuuksia osallistua toteuttamaan inhimillistä ja arvokasta omaishoitoa.

Vanhustenhoidon pitkäaikaisten laitoshoivapaikkojen vähentäminen on johtanut siihen, että yhä huonokuntoisempia vanhuksia kotiutetaan kotihoitoon. Laitoshoivapaikkojen alasajo on ollut yhteiskunnassamme systemaattista, ja se on tapahtunut hallituskaudesta toiseen. Vuoden 2019 valtiontalouden talousarvion mukaan laitoshoivapaikkoja on vähennetty vuodesta 2014 siten, että kun vuonna 2014 3,9 prosenttia 80 vuotta täyttäneistä vanhuksista oli laitoshoivassa, niin vuonna 2019 heitä arvioidaan olevan vain 1,5 prosenttia.

Tämä merkitsee, että yhä useampi ikääntynyt hoidetaan kotihoidon piirissä tai hän viettää muutoin vanhuuttaan kotona. Kotihoidon tilanne nousee toistuvasti Suomessa esiin huolestuttavana, sillä siihen ei ole kohdennettu riittävästi hoitohenkilöstön resurssia. Kun vanhukselle ei myönnetä ympärivuorokautista hoivapaikkaa, niin yhtälö ikääntyneen kotona pärjäämisen kannalta on mahdoton. Seurauksena on, että yhä useampi omainen huolehtii läheisestään, mutta työelämässä olevan henkilön osallistuminen läheisensä hoivaan on usein erittäin hankalaa. Kesken työpäivän voi tulla tarvetta lähteä katsomaan läheisen tilannetta tämän kotiin, osallistua perushoidollisiin tehtäviin, viedä läheistä lääkäriin tai kuntoutukseen tai viettää muutoin aikaa yksinäisen läheisen luona. Myös parantumattomasti sairaan ja saattohoidossa olevan läheisen omaisella on usein edessä tilanteita, joissa hän toivoisi voivansa olla läheisensä vierellä, mutta se ei välttämättä ole työn ja työaikojen vuoksi mahdollista. On siis erittäin tärkeää, että näissä tilanteissa työntekijällä on oikeus jäädä työstään omaishoitajaksi tai olla muutoin poissa perheenjäsenen tai muun hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa varten.

Omaishoitajien työ on äärettömän merkityksellistä, ja on tärkeää, että siihen annetaan myös mahdollisuuksia ja kannustimia. Työn, perhe-elämän ja omaishoidon yhteensovittamisen tulee voida olla mahdollista. Tässä lakialoitteessa ehdotetulla lakimuutoksella pyrkimyksenä on myös lisätä inhimillisyyttä ja ymmärrystä kansalaisten erilaisiin elämäntilanteisiin. Lakialoitteen käsittelyn yhteydessä on syytä käydä myös keskustelua omaishoidon tuen riittävydestä. Vuoden 2019 omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä on 399,91 euroa kuukaudessa ja enimmäismäärä 799,81 euroa kuukaudessa (<https://stm.fi/omaishoito>). Omaishoidon tuen tulisi turvata myös taloudellinen pärjääminen omaishoidon aikana, mutta nykyisellään tuen määrä on hyvin pieni.

Ehdellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

työsopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 7 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
197/2011, ja
lisätään 2 lukuun uusi 19 § seuraavasti:

2 luku

Työnantajan velvollisuudet

19 §

Työntekijän oikeus saada vapaata omaishoitoa varten

Työntekijällä on oikeus saada vapaata työstään omaishoitoa varten siten kuin omaishoidon tu-
esta annetun lain (937/2005) 2 ja 8 §:ssä säädetään omaishoitosopimuksen keston ajaksi.

4 luku

Perhevapaat

7 a §

Poissaolo perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi

Jos työntekijän poissaolo on tarpeen hänen perheenjäsenensä tai muun hänelle läheisen henki-
lön erityistä hoitoa varten, työnantajan on järjestettävä työt niin, että työntekijä voi jäädä määrä-
ajaksi pois työstä. Työnantaja ja työntekijä sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

Lakialoite LA 103/2018 vp

Helsingissä 20.2.2019

Arja Juvonen ps
Jari Ronkainen ps
Olli Immonen ps
Toimi Kankaanniemi ps
Sami Savio ps
Ritva Elomaa ps
Laura Huhtasaari ps
Juho Eerola ps
Ville Vähämäki ps
Teuvo Hakkarainen ps
Mika Niikko ps
Ville Tavio ps
Jani Mäkelä ps
Tom Packalén ps